In the article the author considers the peculiarities of the application of general scientific, group and special scientific methods, based on the specifics of the study of criminal law policy and its functions.

Methodological bases as a result of connection of the ways of cognitive activity recommended by it with available knowledge are unity of the subject theory and methods of its development and introduction. This system includes as a mandatory element the basic theoretical provisions of the worldview. They determine the direction of the study of criminal law phenomena, their boundaries and relationships with related legal phenomena, which seems particularly relevant in the context of studying the problems of criminal law policy.

The correct understanding of the essence and role of any criminal law theories in the study of criminal law phenomena can be achieved only taking into account many interrelated factors, among them the determinants are: a) features of reflection in the theory of the real state of affairs; b) the connection of criminal law theory with law enforcement; c) features of the theory and its dynamics. This involves the widespread use of tools and methods of logic and methodology of science to analyze the structure of criminal law theories, the role of empirical and theoretical concepts in the systematization of scientific knowledge on the problem, as well as to theoretically explain and predict the development of criminal law phenomena. The author concludes that it is virtually impossible to investigate the functions of criminal law policy without defining a theoretical understanding of its functional model with access to its actual functioning.

Keywords: policy in the field of crime control, criminal law policy, functions of policy in the field of crime control, functions of criminal law policy, research methods.

DOI: 10.33766/2524-0323.90.49-58

УДК 342.9

Н. П. Костюк,

старший викладач кафедри права
Вінницького торговельно-економічного
інституту КНТЕУ
(м. Вінниця, Україна)

e-mail: kostuknatalia5@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-5272-982X>

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ТА ОЗНАКИ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

У статті досліджується правовий режим та ознаки надзвичайного стану в Україні, обмеження, які можуть бути застосовані до громадян при введенні надзвичайного стану; визначаються особливості правового статусу органів державної влади і місцевого самоврядування під час надзвичайного стану. Запропоновано вдосконалити законодавчу базу, яка регулює правовий режим надзвичайного стану й закріпить чіткий алгоритм дій для органів державної влади і місцевого самоврядування в разі введення надзвичайного стану. Наголошено на запозиченні позитивного досвіду закордонних країн, які передбачили в законодавстві завчасне правове регулювання основних питань запровадження й підтримання надзвичайного стану.

Ключові слова: надзвичайний стан, ознаки надзвичайного стану, гарантії законності в умовах надзвичайного стану, надзвичайна ситуація природного характеру, надзвичайна ситуація техногенного характеру.

Постановка проблеми. Будь-яка правова держава має на меті дотримання й забезпечення прав та свобод людини. Найбільшою соціальною цінністю в державі визнається людина, її права та свободи. Держава має забезпечити реалізацію цих прав та свобод, але існують ситуації, коли, задля відвернення загрози й забезпечення безпеки та здоров'я громадян, можуть бути введені певні обмеження, які стосуються конституційних прав, свобод людини та громадянина.

Питанням надзвичайного стану цікавилися ще в Стародавньому Римі, коли сенату надавалось право видавати «*senatus consultum ultimum*» – акт, який надавав право вищим магістрам обмежувати певні права й наділяв їх додатковою компетенцією для усунення надзвичайної ситуації. Сьогодні українське законодавство регламентує правовий режим надзвичайного стану, його ознаки, умови введення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемні питання щодо змісту й сутнісних ознак надзвичайного стану перебувають у центрі уваги вчених-правознавців. Питання надзвичайного стану у своїх роботах досліджували такі видатні українські та закордонні науковці, як: А. Б. Агапов, А. О. Барчук, Д. М. Бахрах, Муаз Бшарат, Д. О. Єзерський, Л. Р. Біла, Ю. П. Битяк, С. В. Ківалов, С. О. Кузніченко, Б. В. Россинський, Ю. М. Старілов та ін.

Попри вивчення інституту правового режиму надзвичайного стану, існує потреба у виокремленні ознак та особливостей введення надзвичайного стану на території України.

Формулювання цілей. Метою статті є дослідження особливостей введення надзвичайного стану на території України та визначення його ознак.

Виклад основного матеріалу. Надзвичайний стан є правовим режимом, особливості введення якого передбачені в окремому законі. Слід зазначити, що в сучасній юридичній літературі не міститься єдиного визначення режиму надзвичайного стану, хоча існує велика кількість схожих трактувань цього поняття різними науковцями, які, досліджуючи поняття надзвичайного стану, виділяють одну з його пріоритетних ознак. Так А. Б. Агапов розглядає надзвичайний стан, акцентуючи увагу на обмеженні конституційних прав та свобод. Під надзвичайним станом він розуміє особливий правовий режим діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, громадських об'єднань, який допускає встановлені обмеження прав і свобод громадян та іноземців, відповідно до закону, а також передбачає виконання додаткових обов'язків [1, с. 378 - 379].

Д. М. Бахрах, Б. В. Россинський, Ю. М. Старілов визначають надзвичайний стан через особливий правовий режим діяльності органів державної влади, підприємств, установ, організацій, який допускає застосування встановлених законодавством обмежень прав і свобод громадян, а також прав юридичних осіб, покладення на них додаткових обов'язків [2, с. 433].

С. О. Кузніченко звертає увагу на те, що під надзвичайним станом слід розуміти особливий правовий режим, який може бути тимчасово введено в Україні або в окремих її місцевостях за умови виникнення надзвичайних ситуацій природного або техногенного характеру не нижче загальнодержавного рівня, що призвели чи можуть призвести до людських і матеріальних втрат, створюють загрозу

життю й здоров'ю громадян, зміни конституційного ладу України шляхом насильства [3, с. 476]. Автор звертає увагу на строковий характер надзвичайного стану й підстави його введення.

Своєю чергою, С. В. Ківалов, Л. Р. Біла, Ю. П. Битяк при визначенні надзвичайного стану застосовують законодавче визначення. Під надзвичайним станом вони розуміють правовий режим, який має особливий характер і може тимчасово вводитися в Україні чи в певних її місцевостях. Цей режим може бути запроваджений у разі виникнення надзвичайних ситуацій природного або техногенного характеру не нижче загальнодержавного рівня, якщо вони: по-перше, призвели чи можуть призвести до людських і матеріальних втрат; по-друге, створюють загрозу здоров'ю і життю громадян; по-третє, коли відбулася спроба захоплення державної влади або зміни конституційного ладу України шляхом насильства. При запровадженні такого режиму передбачається надання відповідним органам державної влади, органам місцевого самоврядування та військовому командуванню спеціальних повноважень, які передбачені в законі і необхідні для відвернення загрози й забезпечення безпеки і здоров'я громадян та нормального функціонування національної економіки, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, захисту конституційного ладу. Особливість цього режиму передбачає можливість тимчасового, обумовленого загрозою, обмеження в здійсненні конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [4, с. 280; 5, с. 39]. Це визначення міститься в ст. 1 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану».

О. І. Соловйов режим надзвичайного стану визначає, враховуючи особливий порядок державного управління, який застосовується при введенні надзвичайного стану. Автор розглядає надзвичайний стан як систему правових норм конституційно-правового та адміністративно-правового характеру, що виражаються в зміні режиму державного управління [6, с. 10].

Досліджуючи теоретико-правові аспекти надзвичайних законів, А. О. Барчук висловлює слушну думку про недосконалість законодавчого регулювання режиму надзвичайного стану, відсутність правового поля та законодавчої регламентації порядку прийняття надзвичайних законів. Автор вважає, що прийняття надзвичайних законів повинно, з одного боку, відповідати закріпленій на законодавчому рівні процедурі прийняття поточних законів, а з іншого – відображати специфіку цього виду нормативно-правових актів [7]. Ми підтримуємо його думку щодо удосконалення законодавчої бази, яка регулює правовий режим надзвичайного стану і пропонуємо закріпити чіткий алгоритм дій для органів державної влади і місцевого самоврядування в разі введення надзвичайного стану, зокрема цей алгоритм буде відрізнятися залежно від того, де вводиться надзвичайний стан і які причини для його введення.

При введенні надзвичайного стану органи державної влади зобов'язані в установленому порядку проінформувати органи моніторингу про дотримання міжнародних угод. Зокрема, якщо держава збирається вводити режим надзвичайного стану й частково обмежити права, свободи громадян, то органи влади повинні надати Генеральному секретарю Ради Європи або ООН відповідну інфор-

мацію про заходи, направлені на мінімізацію та подолання перешкод, що виникають із введенням режиму надзвичайного стану [8]. Оскільки Україна, відповідно до Конституції, є правовою, демократичною державою, метою якої є дотримання прав і свобод людини і громадянина, саме тому попередження Генерального секретаря Ради Європи або ООН щодо мінімізації негативних наслідків введення надзвичайного стану та подолання перешкод, які можуть виникнути при запровадженні надзвичайного стану на території України або окремій її місцевості, виступає однією з гарантій дотримання прав і свобод людини і громадянина.

Надзвичайний стан вводиться Указом Президента України, після чого Верховна Рада України має протягом двох днів його затвердити. Надзвичайний стан може бути введено на всій території України або в окремій місцевості.

Опрацювавши Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану», можемо визначити окремі ознаки надзвичайного стану [9].

Першою ознакою є тимчасовий або строковий характер, оскільки надзвичайний стан вводиться на певний період. Термін дії надзвичайного стану залежить від того, де він вводиться, – по всій території України або в окремій місцевості. Закон передбачає, що в разі, коли надзвичайний стан вводиться по всій території України, то термін його дії має становити не більше як 30 діб; цей термін у разі необхідності може бути продовжено ще, не більше ніж як на 30 діб; якщо ж надзвичайний стан вводиться на певній території України, то термін його дії має становити не більше 60 діб.

Другою ознакою є територія застосування надзвичайного стану. У певних випадках надзвичайний стан вводиться по всій території України, а в інших – в окремих місцевостях. Визначення території надзвичайного стану напряму залежить від негативних наслідків і території розповсюдження природного чи техногенного лиха.

Третя ознака, яка сьогодні дуже хвилює наших громадян, – це можливість обмеження конституційних прав і свобод громадян. У законі чітко прописано, що термін обмеження прав і свобод не може перевищувати терміну дії надзвичайного стану. Також законодавець зазначив, що перелік обмежень, указаних у законі, є висвітленим і не підлягає розширеному тлумаченню. При введенні на території України надзвичайного стану можуть бути запроваджені такі обмежувальні заходи для громадян та бізнесу:

- на території, де запроваджується надзвичайний стан, можливе обмеження свободи пересування, а також встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду;
- імовірне проведення огляду транспорту та обмеження його руху;
- може здійснюватися посилення охорони об'єктів, які забезпечують життєдіяльність населення та народного господарства;
- можливе посилення охорони громадського порядку;
- допускається тимчасова заборона на проведення масових заходів, окрім заходів, заборона на проведення яких встановлюється судом;
- забороняється проведення страйків;
- може здійснюватись примусове вилучення або відчуження майна у юридичних і фізичних осіб [9].

Муаз Бшарат зазначає, що обмеження прав людини в умовах надзвичайного стану виступає необхідним примусовим заходом, що має тимчасовий характер,

без якого не можливе досягнення цілей, заради яких такий режим вводиться. Законодавчі акти та конституції багатьох сучасних держав напряму пов'язують надзвичайний стан й обмеження прав людини [10].

Стаття 64 Конституції України, з одного боку, вказує на можливість обмеження конституційних прав і свобод громадян при запровадженні надзвичайного стану, але, з іншого боку, зазначає перелік конституційних прав і свобод, які за жодних обставин не можуть бути обмежені, цим самим перешкоджаючи зловживанню владою органами державної влади [11]. Встановлюючи ці обмеження, органи державної влади, перш за все, мають зіставити користь, яка досягається в разі застосування обмежень прав і свобод людини й громадянина для усунення наслідків надзвичайного стану зі шкодою, яка спричиняється конкретним особам при обмеженні прав і свобод людини і громадянина.

Окрім вищезазначених обмежень, під час надзвичайного стану можуть бути введені додаткові обмеження. До них слід віднести таке: евакуацію людей, у разі реальної загрози для їхнього життя і здоров'я; встановлення квартирної повинності для юридичних осіб із метою забезпечення тимчасового розміщення евакуйованого населення і представників рятувальних служб, військовослужбовців, які залучаються для реалізації заходів надзвичайного стану; встановлення карантину і проведення санепідеміологічних заходів; встановлення спеціального порядку розподілу харчових продуктів і продукції першої необхідності; тимчасова заборона будівництва та розширення підприємств, не залучених при реалізації заходів надзвичайного стану та не пов'язаних з життєзабезпеченням населення чи здійсненням аварійно-рятувальних заходів; зміна режиму роботи підприємств та, за необхідності, перепрофілювання їх на виробництво продукції, необхідної в умовах надзвичайного стану або здійснення ними аварійно-рятувальних робіт; мобілізація і використання продукції та ресурсів підприємств, незалежно від форми власності, необхідних для забезпечення умов надзвичайного стану (при цьому підприємства можуть розраховувати на компенсацію понесених витрат); усунення від виконання обов'язків керівників підприємств, які неналежно виконують свої обов'язки, якщо це може вплинути на нормалізацію обстановки в регіоні або в країні в цілому; можливість введення комендантської години; перевірка документів, а в разі нагальної необхідності – особистий огляд, огляд транспорту, речей і т. інш.; обмеження щодо продажу зброї, отруйних і сильнодіючих хімічних речовин, а також алкогольних напоїв та речовин, вироблених на спиртовій основі; заборона розповсюдження інформаційних матеріалів, які можуть дестабілізувати ситуацію; тимчасове вилучення в громадян вогнепальної зброї, у тому числі холодної зброї; встановлення особливих правил користування зв'язком та передачею інформації; встановлення заборони для військовозобов'язаних і призовників щодо зміни місця проживання без дозволу військового комісаріату; з метою забезпечення громадського порядку, безпеки держави і дотримання прав і свобод людини та громадянина може бути порушено питання про заборону діяльності політичних партій та громадських організацій.

Четверта ознака визначає особливі умови введення надзвичайного стану. Ці умови передбачено в статті 4 Закону. Їх умовно можна поділити на два типи: по-пе-

ріше, виникнення особливо тяжких надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру (стихійного лиха, катастроф, особливо великих пожеж, застосування засобів ураження, пандемій, панзоотій тощо), що створюють загрозу життю і здоров'ю значних верств населення; по-друге, це умови, що спричинені незаконними діями людей (наприклад, здійснення масових терористичних актів, що супроводжуються загибеллю людей чи руйнуванням особливо важливих об'єктів життєзабезпечення); виникнення міжнаціональних і міжконфесійних конфліктів, блокування або захоплення окремих особливо важливих об'єктів або місцевостей, що загрожує безпеці громадян і порушує нормальну діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування; виникнення масових безпорядків, що супроводжуються насильством над громадянами, обмежують їх права і свободи; спроби захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства; масового переходу державного кордону з території суміжних держав; необхідності відновлення конституційного правопорядку і діяльності органів державної влади [9].

П'ятою ознакою є особливий порядок введення надзвичайного стану. Він залежить від умов введення. У разі, якщо виникають умови, які належать до першого типу, то надзвичайний стан вводиться Указом Президента України за пропозицією Кабінету Міністрів України і затверджується Верховною Радою України. Якщо введення надзвичайного стану викликане незаконними, протиправними діями людей, то надзвичайний стан вводиться Указом Президента України за пропозицією Ради національної безпеки й оборони України із затвердженням Верховною Радою України. При тому Президент України, до введення надзвичайного стану, звертається через засоби масової інформації або в будь-який інший спосіб до учасників, ініціаторів протиправних дій, які можуть призвести до введення надзвичайного стану, припинити такі дії, попереджаючи їх про можливість введення надзвичайного стану і строки. Закон у виключних випадках передбачає можливість введення надзвичайного стану без попередження, за умов, що вимагають невідкладних заходів для врятування населення, недопущення загибелі людей [9].

Шостою ознакою є встановлення особливого правового статусу органів державної влади і місцевого самоврядування на період дії надзвичайного стану. Перш за все, на законодавчому рівні закріплено неприпустимість припинення чи обмеження повноважень органів державної влади та місцевого самоврядування. Якщо Указ Президента України про запровадження надзвичайного стану приймається в міжсесійний період, то Верховна Рада України має зібратися без скликання у дводенний період і працювати в сесійному режимі. Верховна Рада України не може припинити свої повноваження під час надзвичайного стану, приймається рішення про продовження сесії та роботи пленарних засідань упродовж усього строку надзвичайного стану. У період дії надзвичайного стану органи державної влади й місцевого самоврядування зобов'язані виконувати повноваження, передбачені Конституцією України та законами України, а також забезпечити виконання закону України «Про правовий режим надзвичайного стану».

Наступна ознака передбачає можливість залучення військового командування для реалізації заходів, необхідних під час дії надзвичайного стану на території України. Ця ознака також викликає занепокоєння в окремих громадян, оскі-

льки виникає побоювання щодо порушення прав і свобод людини та громадянина. Дійсно, закон надає право здійснювати заходи правового режиму надзвичайного стану таким відомствам: Головному органу військового управління Національної гвардії України, Службі безпеки України, Військовій службі правопорядку у Збройних Силах України. Але метою є не обмеження прав і свобод чи свавілля влади, а швидке вирішення кризової ситуації, стабілізація обстановки, ліквідація загрози безпеці життя і здоров'я окремих громадян.

Слід окрему увагу приділити гарантіям законності в умовах надзвичайного стану. Задля недопущення зловживань повноважень органами державної влади і місцевого самоврядування під час надзвичайного стану, передбачено такі гарантії законності: по-перше, під час надзвичайного стану не можна змінювати основний закон держави – Конституцію України, виборче законодавство; не можна переобирати органи державної влади (Президента України, Верховну Раду України) й органи місцевого самоврядування; забороняється проведення всеукраїнських і місцевих референдумів; а також не дозволяються обмеження прав народних депутатів. Ці гарантії, з одного боку, мають сприяти дотриманню законності при запровадженні надзвичайного стану, а з іншого – повинні створювати надійний механізм захисту прав і свобод людини і громадянина.

Досліджуючи проблемні питання введення надзвичайного стану в Україні, слід запозичити позитивний досвід закордонних країн, які передбачили в законодавстві завчасне правове регулювання основних питань запровадження і підтримання надзвичайного стану. У Канаді прийнято закон, який регулює підготовку до дій в умовах надзвичайного стану. У березні 2020 року французьким парламентом було прийнято закон про надзвичайний стан. Цей закон дозволяє обмежувати свободу пересування, здійснювати реквізицію товарів і послуг. Законодавство Франції визначає компетенцію Уряду й Президента з питань введення надзвичайного стану. Уряд має право видавати спеціальні декрети – ордонанси, без спеціальної консультації з парламентом, проводити конфіскацію товарів і послуг, автівок для транспортування медичних працівників; під час надзвичайного стану можуть бути відтерміновані муніципальні вибори. Крім обмежувальних заходів, закон передбачає можливість застосування спеціальних заходів на підтримку французьких компаній, найбільш постраждалих від пандемії COVID-19. Слід звернути увагу, що різні країни по-різному реагують на порядок введення надзвичайного стану: законодавство Великобританії на період введення надзвичайного стану допускає створення спеціальних юридичних органів, водночас у Німеччині утворення особливих юридичних органів заборонено [12]. У США діє від 1988 року закон Стаффорда, який дозволяє Президенту одноосібним рішенням доручити Федеральному агентству з управління із надзвичайних ситуацій вводити особливі заходи, у разі якщо в країні виникла катастрофа національного масштабу. Італія та Німеччина чітко прописали в законах повноваження центральних, федеральних органів влади в умовах надзвичайного стану, що позитивно впливає на виконання повноважень й унеможливорює зловживанням компетенцією цих органів. На нашу думку, слід чітко зафіксувати в законі «Про правовий режим надзвичайного стану» права органів місцевого самоврядування в умовах надзвичайного стану, перелік конституційних прав і свобод, котрі

можуть бути обмежені та за яких підстав. Як зазначалося вище, у законі слід передбачити чіткий алгоритм, за яким мають діяти органи державної влади і місцевого самоврядування при запровадженні на території України надзвичайного стану. Ця уніфікація, з одного боку, сприятиме усуненню зловживань із боку державних службовців, а з іншого – допоможе швидко організувати роботу органів державної влади в умовах надзвичайного стану для забезпечення безпеки громадян.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що основними ознаками надзвичайного стану є: строковий характер, можливість залучення військових до реалізації заходів, необхідних під час надзвичайного стану; встановлення особливого правового статусу органів державної влади і місцевого самоврядування; наявність особливого порядку введення надзвичайного стану; особливі умови введення надзвичайного стану; можливість обмеження конституційних прав і свобод при запровадженні надзвичайного стану; територіальна ознака (введення надзвичайного стану в межах всієї держави або окремих місцевостях).

Надзвичайний стан в Україні вводиться лише за умов, прямо передбачених в Законі «Про правовий режим надзвичайного стану» і має на меті забезпечення реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина при виникненні ситуації надзвичайного характеру (техногенних, природних катастроф, епідемій, пандемій тощо). На нашу думку, Закон слід удосконалити шляхом внесення поправок щодо конкретизації переліку конституційних прав і свобод, які можуть бути обмежені, та підстав, за яких можуть обмежуватися ці права та свободи. Слід запозичити позитивний досвід закордонних країн щодо завчасного правового регулювання основних питань запровадження і підтримання надзвичайного стану.

Використані джерела:

1. Агапов А. Б. Административное право: Учебник. М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и Ко», 2004. 932 с.
2. Бахрах Д. Н., Россинский Б. В., Стариков Ю. Н. Административное право: Учебник для вузов. М.: Норма, 2004. 786 с.
3. Адміністративна діяльність міліції: Підручник/ за ред. О. М. Бандурки. Х.: Вид-во Націон. Ун-ту внутр.справ, 2004. 440 с.
4. Бахрах Д. Н., Россинский Б. В., Стариков Ю. Н. Административное право: Учебник для вузов. М.: Норма, 2004. 786 с.
5. Ківалов С. В., Біла Л. Р. Адміністративне право України: навчально-методичний посібник. Вид. друге, перероб. і доп. Одеса: Юридична література, 2002. 312 с.
6. Соловьєв А. И. Конституционно-правовое регулирование режима чрезвычайного положения в Российской Федерации: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. М., 2001. 24 с.
7. Барчук А. О. Надзвичайні закони в системі законодавства України // *Альманах права. Людиноцентризм у праві: теоретико-прикладні засади*. Київ: Інститут держави і права ім. В. М. Корещького НАН України, 2017. Вип. 8. С. 99-102.
8. Єзерський Д. О. Надзвичайний стан: зміст і порядок уведення. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/1093/1/14.pdf>
9. Про правовий режим надзвичайного стану: закон України від 16.03.2000. №1550-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14>
10. Муаз Бшарат. Дотримання прав людини в умовах надзвичайного стану. URL: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/5095/%CC>

11. Конституція України від 28.06.1996. № 30. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/ laws/show/254k/96-vr](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr)

12. Н. Коваленко. Світовий досвід введення надзвичайних адміністративно-правових режимів. URL: [http:// vjhr.sk/ archive/ 2016_4/ part_1/19.pdf](http://vjhr.sk/archive/2016_4/part_1/19.pdf)

References:

1. Agapov, A. B. (2004) *Administrativnoe pravo: Uchebnik*. Moskva: Izdatelsko-torgovaya korporatsiya «Dashkov i Ko». [in Russian].

2. Bakhrakh, D. N., Rossynskij, B. V., Starilov, Yu. N. (2004) *Administrativnoe pravo: Uchebnik dlya vuzov*. Moskva: Norma. [in Russian].

3. *Administrativna diialnist militsii: Pidruchnyk*. (2004) O. M. Bandurka (Ed.). Kharkiv: Vyd-vo Natsion. Un-tu vnutr.sprav. [in Ukrainian].

4. Bakhrakh, D. N., Rossynskij, B. V., Starylov, Yu. N. *Admynstrativnoe pravo: Uchebnik dlia vuzov*. Moskva: Norma. [in Russian].

5. Kivalov, S. V., Bila, L. R. (2002) *Administrativne pravo Ukrainy: navchalno-metodychnyi posibnyk*. Vyd. druhe, pererob. i dop. Odesa: Yurydychna literature. [in Ukrainian].

6. Solovyov A. I. (2001) *Konstitucionno-pravovoe regulirovanie rezhima chrezvychajnoho polozheniya v Rossijskoj Federacii. Extended abstract of candidate's thesis*. Moskva. [in Russian].

7. Barchuk, A. O. (2017) *Nadzvychaini zakony v systemi zakonodavstva Ukrainy // Almanakh prava. Liudynotsentryzm u pravi: teoretyko-prikladni zasady.- Almanac of Law. Anthropolocentrism in law: theoretical and applied principles* Kyiv: Instytut derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy, issue 8, 99–102. [in Ukrainian].

8. Yezerskyi, D. O. *Nadzvychainyi stan: zmist i poriadok uvedennia*. N. d. N/ p. URL: [http:// elar.naiu.kiev.ua/ jspui/bitstream/123456789/1093/1/14.pdf](http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/1093/1/14.pdf). [in Ukrainian].

9. *Pro pravovyi rezhym nadzvychainoho stanu: zakon Ukrainy vid 16.03.2000. №1550-III*. (2000) N. p. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14). [in Ukrainian].

10. Muaz Bsharat. *Dotrymannia prav liudyny vu movakh nadzvychainoho stanu*. N. d. N. p. URL: [http:// www.pravoznavec.com.ua/ period/article/5095/ %CC](http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/5095/%CC). [in Ukrainian].

11. *Konstytutsiia Ukrainy vid 28.06.1996. № 30*. N. p. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/ laws/show/254k/96-vr](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr). [in Ukrainian].

12. N. Kovalenko. *Svitovyi dosvid vvedennia nadzvychainykh administrativno-pravovykh rezhymiv*. N. d. N. P. URL: [http:// vjhr.sk/ archive/ 2016_4/ part_1/19.pdf](http://vjhr.sk/archive/2016_4/part_1/19.pdf). [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 23.05.2020

Костюк Н. П.,

старший преподаватель кафедры права

Винницького торгово-економічного інститута КНТЭУ

(г. Вінниця, Україна)

ПРАВОВОЙ РЕЖИМ И ПРИЗНАКИ ЧРЕЗВЫЧАЙНОГО ПОЛОЖЕНИЯ В УКРАИНЕ

В статье исследуется правовой режим и признаки чрезвычайного положения в Украине, ограничения, которые могут быть применены к гражданам при введении чрезвычайного положения; определяются особенности правового статуса органов государственной власти и местного самоуправления во время чрезвычайного положения. Предложено усовершенствовать законодательную базу, которая регулирует правовой режим чрезвычайного

положения и закрепить четкий алгоритм действий для органов государственной власти и местного самоуправления в случае введения чрезвычайного положения. Указывается также о заимствовании положительного опыта зарубежных стран, которые предусмотрели в законодательстве заблаговременное правовое регулирование основных вопросов введения и поддержания чрезвычайного положения.

Ключевые слова: чрезвычайное положение, признаки чрезвычайного положения, гарантии законности в условиях чрезвычайного положения, чрезвычайная ситуация природного характера, чрезвычайная ситуация техногенного характера.

Kostiuk N.,

Art. Lecturer in Law

Vinnitsa trade and economic Institution KNTEU

(Vinnitsa, Ukraine)

LEGAL REGIME AND SIGNS OF STATE OF EMERGENCY IN UKRAINE

The article examines the legal regime and signs of a state of emergency in Ukraine, the restrictions that can be applied to citizens when a state of emergency is introduced, define the peculiarities of the legal status of public authorities and local self-government during a state of emergency.

The state of emergency is a legal regime, the specific features of which are provided for in a separate law. It should be noted that the current legal literature does not contain a single definition of the state of emergency, although there are many similar interpretations of this concept by various scholars. Each of the scientists, who studied the concept of emergency, identified one of the priority features.

Problematic questions about the content and essential features of the state of emergency are the focus of legal scholars. Despite the study of the institute of the legal regime of a state of emergency, there is a need to distinguish the features and features of the introduction of a state of emergency in the territory of Ukraine.

The aim of the article is to investigate the peculiarities of introduction of a state of emergency in the territory of Ukraine and to determine its features.

The methodological basis of the research was the general scientific and special legal methods of cognition.

Having worked out the Law of Ukraine "On the Legal Regime of Emergency" we can identify some signs of a state of emergency. In our opinion, the law on the state emergency regime should clearly state the rights of local self-government bodies in the state of emergency, a list of constitutional rights and freedoms that may be restricted and on what grounds.

The main features of a state of emergency are: urgent nature, the possibility of involving the military in the implementation of the measures required during a state of emergency; establishment of a special legal status of public authorities and local self-government; presence of a special order of introduction of a state of emergency; special conditions of introduction of a state of emergency; the possibility of restricting constitutional rights and freedoms in the event of a state of emergency; territorial feature. In our opinion, the Law should be improved by amending the list of constitutional rights and freedoms that may be restricted and the grounds on which these rights and freedoms may be restricted. Positive experience of foreign countries in the early regulation of the basic issues of introduction and maintenance of a state of emergency should be borrowed.

Keywords: state of emergency, signs of state of emergency, guarantees of legality in conditions of state of emergency.